

Сергій Янюк

*старший викладач Військової академії (м. Одеса),
аспірант ОРІДУ НАДУ при Президентові України*

НЕДОЛІКИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

У статті на основі іноземних джерел наукової думки проводиться аналіз наслідків невідповідності належного рівня територіальної оборони як складової військової організації держави. Висвітлення наслідків недосконалості нормативно-правової бази держави і міжнародних організацій, які неспроможні своєчасно та суттєво реагувати на виклики сьогодення, що приводить до втрати територіальної цілісності та незалежності держави.

Ключові слова: територіальна оборона, воєнна організація держави, нормативно-правова база, територіальна цілісність.

Serhiy Yanuyk

*teacher at the Military academi in Odessa,
postgraduate of ORIPA NAPA under the President of Ukraine*

FAILERS IN THE ORGANIZATION OF TERRITORIAL DEFENSE: EUROPEAN EXPERIENCE

In the article on the basis of foreign sources of scientific thought, was conducted an analysis of consequences mismatches proper level territorial defence, as a part of the military organization of the State. Imperfect awareness of the consequences of regulations – legal acts of the State and international organizations that not responded for challenges of today, timely and essentially, led to the loss of territorial integrity and independence.

In the articles of foreign authors ascertains facts about the invasion of regular troops of the Russian Federation, and capture by them of government agencies, the important objects of the industry and infrastructure on the territory of Autonomous Republic of Crimea and Donetsk and Luhansk areas.

Invasion of a foreign State on the territory of Ukraine, primarily associated with the failure to protect it from foreign aggression, even if include squads of territorial defense.

Presented in the articles facts indicate to a low level of the military organization of the State, which for objective and subjective reasons, could not cope of main objective, protect it of the sovereignty, integrity and independence.

Analyzing the place and role in the Organization of the territorial defense of leading States, the essence of development on the theory and practice of territorial defense in modern conditions is one of the important tasks of ensuring Ukraine's national security, that requires further in-depth scientific research and comprehensive understanding of the results.

The questions of theory and practice of preparation and application territorial defense in modern conditions is becoming one of the most important tasks in ensuring the security of the state.

Organization full of armed resistance from aggressor, which prevails by quantity and tooling, the units of the territorial defence could be cause of the significant losses and destroy the plans regarding the capture of Crimea and other areas of Donetsk and Luhansk.

In the examined articles begs the logical conclusion about the necessity of the retention of the armed forces, who would at any time able to withstand external and internal danger on the basis of the relevant normative-legal acts and resolutely apply their leadership of the State.

Key words: territorial defense, the military organization of the State, legal framework, territorial integrity.

Сергей Янюк

*старший преподаватель Военной академии (г. Одесса),
аспирант ОРИГУ НАГУ при Президенте Украины*

НЕДОСТАТКИ ОРГАНИЗАЦИИ ТЕРРИТОРИАЛЬНОЙ ОБОРОНЫ: ЕВРОПЕЙСКИЙ ОПЫТ

В статье на основе иностранных источников научной мысли проводится анализ последствий несоответствия уровня территориальной обороны как составляющей военной организации государства. Освещение последствий несовершенства нормативно-правовой базы государства и международных организаций, которые могли бы своевременно и существенно реагировать на вызовы, которые приводят к потере территориальной целостности и независимости государства.

Ключевые слова: территориальная оборона, военная организация государства, нормативно-правовая база, территориальная целостность.

Постановка проблеми

Процес розбудови української державності з моменту проголошення незалежності України протягом останніх десятиліть є доволі складним.

Ця складність пов'язана насамперед з зовнішньою воєнно-політичною обстановкою, що характеризуються виникненням значного впливу з боку Російської Федерації. Особливо небезпечними є виникнення скритих територіальних та політичних претензій. Події початку 2014 року привели до анексії Криму, часткової втрати контролю над частиною Донецької та Луганської областей. Це стало можливим внаслідок спалаху нетерпимості між різними групами населення, які розпалили конфлікт та нестабільність за підтримки спецслужб Росії. Неспроможність військової організації держави, яка повинна була миттєво відреагувати на виклики за допомогою своїх силових структур за участі в територіальній обороні й привело до часткової втрати територіальної цілісності та загрози Національній безпеці країни.

На відповідні військові формування та правоохоронні органи держави покладаються функції забезпечення державної безпеки та державного кордону України, порядок діяльності та організація яких визначаються законами України [1].

Згідно зі статтею 18 Закону України «Про оборону України»: «Територіальна оборона – система загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період і забезпечують виконання відповідних завдань...» [2].

Комплекс заходів, що повинні були проведені Державою в період виникнення небезпеки територіальній цілісності та незалежності, не був належним чином організований, в тому числі й територіальна оборона.

Відповідно до ч. 3 ст. 18 Закону України «Про оборону України», для забезпечення виконання завдань територіальної оборони керівництво держави повинно було залучити всі військові формування та правоохоронні органи для рішучих дій з ліквідації небезпеки територіальної цілісності.

Незабезпечення повною мірою застосування всієї наявної нормативно-правової бази з боку України надало рішучості в діях керівництва РФ з проведення заходів з анексії Криму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Теоретичним підґрунтям для написання статті стали роботи іноземних та вітчизняних фахівців у сфері міжнародно-правових механізмів забезпечення територіальної цілісності та національної безпеки. Особливу увагу заслуговують роботи О. Абдельхаміда, А. Кассезе, Дж. Кастеліно, М. Мура, В. Прескота, Т.Цимбрівського та інших.

Результати досліджень нормативно-правових питань організації територіальної оборони свідчать про державну значущість даної проблеми, яка потребує розробки пропозицій та прийняття раціональних рішень на реформування територіальної оборони з урахуванням досвіду зовнішньої агресії з боку Російської Федерації.

Мета

Метою статті є аналіз іноземних джерел щодо наслідків неналежного рівня територіальної оборони як складової воєнної організації держави, відповідності законодавчої бази.

Вклад основного матеріалу

В даній статті автор – Аманда Пауль – висвітлює передумови та початок анексії Криму російською Федерацією на початку 2014 року, аналізуючи причини появи цих подій.

Населення Криму складало близько 2 млн. осіб: 60 % становили етнічні росіяни, 25 % – етнічні українці і 12 % – етнічні татари. Основна частина населення (росіяни) підтримували історичні та родинні зв'язки з Росією, що в свою чергу було певним «підґрунтям» до відмежування Криму від України. У 1954 році, після смерті Сталіна, Микита Хрущов «віддав» Крим Україні. Проте, наслідки цього рішення почали відчувались з моменту падіння Радянського Союзу в 1991 році.

Поява «зелених чоловічків» на півострові в кінці лютого 2014 року була початком, як далі стало відомо, «гібридної війни» – потайною і одночасно відвертою кампанією, підкріпленою навалюю дезінформації. 16 березня 2014 року, під контролем озброєних людей, кримчани взяли участь в швидкому організованому, незаконному і нелегітимному референдумі щодо приєднання півострову до Росії («проголосувало» близько 96 %). У той же час, автор статті вважає, що війна з Росією на Сході вимагає від України необхідність зосередитися на побудові сильної, демократичної та процвітаючої держави, яка здійснюватиме швидкі кроки в напрямку децентралізації регіонів. В Україні є велика ймовірність того, що в майбутньому може бути знайдений компроміс щодо Криму.

В своїй статті автор Емілі Крауфорд, посилається на події кінця 2013 в Україні – політичні протести і демонстрації, що стали наслідком призупинення переговорів стосовно запропонованого підписання Угоди щодо асоціації України-Європейського Союзу. Аналізуючи та висвітлюючи події кінця 2013 – початку 2014 року, автор наводить факти з захопленням держустанов в Криму міліцією, втручанням Росії з появою «зелених чоловічків», що привело до проведення «референдуму», який відбувся 16 березня. Було зазначено, що проголосувало 96,7 % виборців в Криму і Севастополі на користь приєднання до Росії. Договір про приєднання Республіки Крим до Росії був підписаний 18 березня 2014 року і ратифікований Федеральними Зборами Російської Федерації від 21 березня 2014 року.

Е. Крауфордом підтверджується засудження з боку Сполученими Штатами і Сполученим Королівством як порушення Будапештського Меморандуму про гарантії безпеки, підписана в 1994 році угода. Генеральна Асамблея ООН 27 березня 2014 прийняла резолюцію 68/262 про територіальну цілісність України. Резолюція підтверджує важливість міжнародних принципів права, закріплених в статті 2 Статуту ООН. Також в статті стверджується, що Україна не санкціонуватиме референдум 16 березня 2014 року.

В статті автор – Яніс Берзінс – наводить історичну закономірність, в якій Росія вважає Україну (і Білорусь) частиною своєї держави, незважаючи на те, що Радянського Союзу вже давно не існує. Цитуючи Генрі Кіссінджера у відкритій редакційній статті «Вашингтон Пост»: «для Росії, Україна ніколи не буде просто чужою країною..., більш того, вона пов'язана і сприймається разом з Білоруссю як гарантія територіальної цілісності

Росії». Автором пояснюється, що розширяючи кордони на Захід, Україна завжди була червоною лінією для Росії, тому, вона (Росія) вирішила діяти, щоб зберегти свої регіональні інтереси. По-перше, і найголовніше, свої військові інтереси. Крим був базою Чорноморського флоту Росії протягом більше ніж 250 років. По-друге, тому що Росія вважає той факт, що Крим став частиною України в 1954 році – це «помилка», оскільки Крим завжди був частиною Росії. По-третє, щоб дати чіткий сигнал Заходу, що українське питання є внутрішнім питанням Росії - Україна повинна залишатися під впливом Росії. По-четверте, щоб показати, що Росію повинні поважати і рахуватися з нею, як поважають і рахуються із Сполученими Штатами. Вона не хоче інтегруватися із Заходом і бажає залишатися незалежним актором. По-п'яте, врешті-решт, щоб відвернути увагу громадськості від власних внутрішніх соціально-економічних проблем Росії. По-шосте, дає зрозуміти, що будь-яка спроба відколоти (Україну) від Російської Федерації не допускатиметься.

На даний момент одною із гострих проблем безпеки Латвії та Прибалтиці в цілому є підтримка Росією псевдо руху в області прав людини, що може привести до будь-яких наслідків.

Автором статті аналізується стан українського війська станом на березень 2014 року, де кількість військових в Україні складала приблизно 130 000 солдатів у бойовій готовності, разом з тим спостерігалась «хронічна недостатність фінансування, корупція, нестача досвідчених кадрів і погане оснащення». Незважаючи на постійні скорочення протягом багатьох років, недостатнє фінансування, українські військові відважно проводили операції в червні та липні 2014 року. Питання щодо програми реформування українських військових заслуговує на високу оцінку. Протягом півтора року, збільшилась кількість військових приблизно до 280000 солдатів, що зробило українське військо одним з найбільших військових сил в Європі. з 2016 року військовий бюджет України становить п'ять відсотків від ВВП, або 4 млрд. доларів. Створена нова система управління і контролю, яка пов'язана із створенням сил спеціальних операцій і реструктуризації системи індивідуальної підготовки призовників і мобілізованого персоналу.

Насправді українські військові повинні бути краще підготовлені для відповіді майбутньої російської агресії, тоді як велика кількість військових витрат виснажує фінансовий потенціал і ресурси.

Висновки

Проводячи аналіз вищезазначених джерел, іноземними авторами відмічаються різні аспекти військово-політичної ситуації в Україні на початку 2014 року, що привело до тимчасової окупації Донецької та Луганської областей, анексії Криму Росією.

В статтях іноземних авторів констатуються факти про вторгнення регулярних військ РФ, захоплення державних установ, важливих об'єктів промисловості та інфраструктури на території Автономної республіки Криму та територій Донецької та Луганської областей.

Безкарне вторгнення військ іноземної держави на територію України перш за все пов'язане з наявним станом воєнної організації України, складовою якої повинна бути територіальна оборона. Наявна неспро-

можність надати відсіч зовнішній агресії, в тому числі і підрозділами територіальної оборони.

Висвітлені факти в статтях свідчать про низький рівень воєнної організації держави, яка в силу об'єктивних та суб'єктивних причин не виконала своє головне завдання – захисту суверенітету, цілісності та незалежності України.

Конституцією Україною, в частині 1, ст. 17 визначено:

«Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України", що являється одною з головних функцій держави» [1].

В ст. 6 закону України «Про основи національної безпеки» зазначено, що пріоритетом національних інтересів України є «захист державного суверенітету, територіальної цілісності та недоторканності державних кордонів, недопущення втручання у внутрішні справи України», та в ст. 8 цього ж закону визначено основні напрями державної політики з питань національної безпеки, а саме: «захист суверенітету і територіальної цілісності України», «відвернення посягань на її державний суверенітет і територіальну цілісність з боку інших держав».

Попереднє керівництво держави (на початок 2014 року), відповідно до зазначених положень законодавства, а також ст. 8 закону України «Про основи національної безпеки», де визначені повноваження суб'єктів держави (Президент, Верховна Рада, Кабінет міністрів, РНБО та ін.) з питань забезпечення національної безпеки, проводило антидержавну політику, нехтувало вимогами діючого законодавства. Дана ситуація стало наслідком економічного, політичного, інформаційного впливу зі сторони північного сусіда [3].

Територіальна оборона, як складова воєнної організації держави, повинна була стати основою в координації дій військових формувань у протидії зовнішнім загрозам воєнного характеру, спрямованих на захист незалежності України навесні 2014 року.

Аналізуючи місце та роль в організації територіальної оборони провідних держав, сутність розробки теорії та практики територіальної оборони в сучасних умовах, являється одним з важливих завдань забезпечення національної безпеки України, потребує подальшого глибокого наукового дослідження та всебічного осмислення його результатів.

Питання теорії й практики підготовки та застосування територіальної оборони в сучасних умовах стає одним з важливих завдань у забезпеченні системи безпеки держави.

Загальні, основні та специфічні положення про територіальну оборону України в різному ступені відображаються у великій кількості нормативно-правових актів. Головне місце серед цих документів займає «Положення про територіальну оборону України» (затвердженого Указом Президента України від 2 вересня 2013 року №471/2013), що є чинним на сьогодні.

Територіальна оборона України, як основа складової воєнної організації держави, не створила належного спротиву зовнішній агресії на початку 2014 року, а саме:

- охорони та захисту державного кордону;
- забезпечення умов та надійного функціонування органів державної влади;
- стратегічного розгортання військ;
- охорону та оборони важливих державних об'єктів;
- боротьба з диверсійними групами та незаконними збройними формуваннями (НЗФ) на території держави.

Порушення Будапештського меморандуму 1994 року Російською Федерацією полягало в маніпулюванні міжнародним правом та впевненості нерішучості з боку НАТО та США вступити в збройний конфлікт по виконанню своїх зобов'язань стосовно забезпечення територіальної цілісності України, а також у неспроможності воєнної організації України захистити себе.

В проаналізованих статтях напрошується логічний висновок про необхідність утримання збройних сил, які були б у будь-який час спроможні протистояти зовнішній і внутрішній небезпеці на підставі відповідної нормативно – правових актів та рішуче застосування їх керівництвом держави.

Досконалість законодавчої бази дасть можливість визначати конкретність завдань, управління та структуру джерел фінансування територіальної оборони державною владою, органами місцевого самоврядування, як складової воєнної організації із захисту національної безпеки країни.

Планом законодавчого забезпечення реформ в Україні, затвердженим Постановою Верховної ради №509-VIII від 04.06.2015 року, передбачено затвердження нового Закону України «Про територіальну оборону України» з урахуванням досвіду зовнішньої агресії РФ (законопроект №2411а зареєстрований у Верховній Раді України 17 липня 2015 року, знятий з розгляду 21.02.2017 року).

Організація всебічного збройного спротиву агресору, який переважає за чисельністю та оснащенням, підрозділами територіальної оборони могла б спричинити значних втрат та недопустити втілення плану стосовно «блискавичного захоплення» Криму та окремих територій Донецької та Луганської областей.

Література.

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – №30. – Ст. 141.
2. Закон Верховної Ради України «Про оборону України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992. – № 9 – Ст.106.
3. Закон Верховної Ради України «Про основи національної безпеки України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. – № 39. – Ст. 351.
4. Конституція України, // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
5. Amanda Paul. «Crimea One Year after Russian Annexation». – (Policy Analyst at the European Policy Centre (EPC), – Policy Brief, European Policy Centre-24 March 2015.
6. Emily Crawford. American Society of International Law.- Published by: American Society of International Law. International Legal Materials, Vol. 53, No. 5 (2014), pp. 927–932.
7. Janis Berzins. Russia's New Generation Warfare in Ukraine: Implications for Latvian Defense Policy. National

Defense Academy of Latvia. Center for Security and Strategic Research. – Policy paper #2, April 2014.

8. Ruben Gzirian. Ukraine's Got a Real Army Now. But Is It Preparing to Fight the Last Battle? – February, 9th, 2016. – [Електроний ресурс] (назва з екрану): <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/new-atlanticist/ukraine-s-got-a-real-army-now-but-is-it-preparing-to-fight-the-last-war>.